

Osallisuuden
osaajat järjestöissä

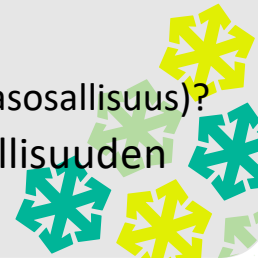
Osallisuuden edistäminen järjestöissä vapaan sivistystyön teemana

Marion Fields

Asiantuntija, Opintokeskus
Sivis ja Osallisuuden osaajat
järjestöissä -hanke

Lähtökohtia esitykselle

- Kaikessa järjestökoulutuksessa korostuu mm. yhteisöllinen oppiminen. Nyt fokuksena ovat erityisesti osallisuutta tavoitteiden tasolla edistävät koulutukset.
- Kohteena on Opintokeskus Siviksen koulutustarjonta 2023-2024. Aineistona Sivilisverkon koulutuskuvaukset, joista olen tehnyt sisältöanalyysin avulla osallisuusluokitukset.
 - Onko koulutuksen tavoite edistää osallisuutta? Edistääkö se yksilön osallisuutta vai järjestön kykyä edistää osallisuutta?
 - Mitä osallisuuden osa-aluetta se edistää?
 - Edistääkö se osallisuutta suoraan vain välillisesti (ns. asiakasosallisuus)?
- Haastattelut ja muu aineiston keruu on toteutettu Osallisuuden osaajat järjestöissä -hankkeessa

Osallisuuden
osaajat järjestöissä

Opintokeskus **Sivis**

Euroopan unionin
osarahoittama

Osallisuuden monet määritelmät

- THL: Osallisuutta koetaan omassa elämässä, yhteisöissä ja yhteisestä hyvästä.
- Hyte-alueilla osallisuus nähdään välineenä edistää hyvinvointia ja terveyttä sekä lisätä vaikutusmahdollisuuksia. Asiakasosallisuuden käsite on tässä olennainen (THL 2025).
- Järjestökentällä osallisuus rakentuu erityisesti yhteisöllisyydestä, vaikuttamisesta, yksilön vahvistamisesta toimijuuteen ja tiedon saannista ja välittämisestä. (OsOs-hanke 2025; Sinisalo-Juha & Tormulainen 2021)

Järjestöt ja osallisuuden kaksi linjaa (haastattelutuloksia)

- OsOs-hankkeessa tehty 3 ryhmähaastattelua sote- ja pelastusalan yhdistyksille osallisuudesta määritelmänä ja käytännössä.
- Yllä esitellyt 4 teemaa (yhteisö, vaikuttaminen, toimijuus, tieto) esiintyivät sekä käsityksissä että toiminnan kuvauksissa.
Haastatteluissa nousi lisäksi esiin järjestöllisen osallisuuden 2 ”linjaa”:
 1. Järjestöt vahvistavat usein heikommassa asemassa olevien henkilöiden osallisuutta yhteisestä hyvästä (ks. THL:n määritelmä). Korostui sote-järjestöjen edustajien vastauksissa.
 2. Järjestö osallistajana: mm. jäsenten osallistuminen päätöksiin, yhteisön rakentaminen. Korostui kaikissa haastatteluissa.

Järjestöt rakentavat osallisuutta eri tavoin

- Kansalaisyhteiskunta on moninainen ja toiminnassa korostuvat erilaiset asiat. Järjestökoulutuksessa sote-järjestöjen edustama osallisuusnäkemys näkyy niiden koulutuksessa (vrt. Manninen ja Vuorikoski 2023: sosiaalinen vahvistaminen).
- Van der Meer jne. (2009) ovat vertailleet osallistumista erityyppisissä yhdistyksissä Euroopassa: harrastus- ym. toiminnassa korostuu yhteisöllisyys, kampanjoinnissa vaikuttaminen jne. Hankkeessa kerätty tarinoita tästä: kaikenlaiset yhdistykset kokevat aiheen tärkeäksi.
- Siviksen 2024 osaamistarvekyselyssä (Fields 2024) 46 % järjestöjen vastaajista koki osallisuuden osaamistarpeeksi. Ei suurta eroa järjestötyyppien välillä; sote-järjestöissä tarve koetaan vähän isompana.

Aineisto yleisesti

- 13 640 koulutusta. Näistä vertaisopintoryhmiä 617 (vain 2023).
- Jollain tasolla osallisuus oli teemana 18 %:ssa koulutuksista (n = 2457)
 - 2335:ssä teemana ”yksilön osallisuus”, 243:ssa ”järjestöllinen osallisuus”; pienessä osassa molemmat
- Vertaisopintoryhmistä 49 % oli osallisuusaiheisia (paljon esim. vertaistukea)
- Kaikista koulutuksista yhteisöllisyys oli teemana 3 %:ssa, vaikuttaminen 1 %:ssa, yksilön toimijuus 16 %:ssa, tiedon välitys 2 %:ssa.
- Noin 6 %:ssa kaikista koulutuksista opiskeltiin osallisuuden edistämisen taitoja esim. vapaaehtoistyössä (välillistä osallisuutta). Tästä 88 % liitto-piiritason organisoimaa (muusta osallisuuskoulutuksesta alle 70 %)
- Harrastustavoitteisissa ja yleissivistävissä koulutuksissa osallisuuskoulutusta on hyvin vähän, muissa enemmän (esim. järjestötyö, terveys)
- Osallisuutta edistävistä koulutuksista muita isompi osa suunnattu aliedustetuille ryhmille: saavutettavuutta lisäävät todennäköisesti mm. opintosetelit

Yksilön toimijuuden vahvistamista koulutuksessa eniten

- Paljon toimintakykyyn vaikuttavaa koulutusta (mm. tietoa sairastavalle, tätä ylläpitävää liikuntaa). Myös esim. aikuisten perustaitoja ja arjen hallintaa.
- Suunnattu usein sairastaville (kaikesta heille suunnatusta koulutuksesta 69 % oli tässä luokassa) ja lapsiperheille, mutta myös vapaaehtoisille ja ammattilaisille. - > Muita osallisuustyyppejä enemmän osallisuuden edistämisen koulutusta
- Sote- ja palvelujärjestöjen toteuttamaa kaikilla tasoilla -> ”linja 1”
- Esimerkkikurssi: ”Vertaistukea, tietoa ja taitoja verkkokurssilta!”

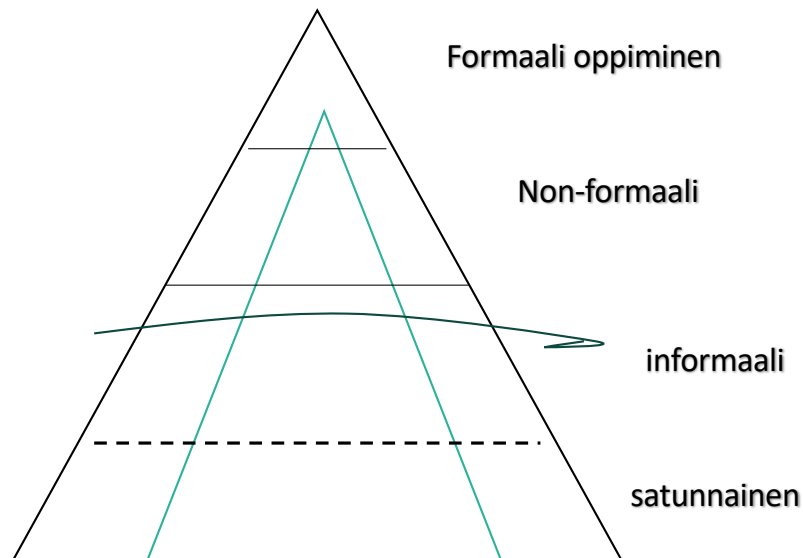
Yhteisöllisyys

- Koulutus rakentaa sekä yksilön pärjäämistä että yhteisön kykyä rakentaa yhteisöllisyyttä: esim. vertaistuki -> koulutusluokkina erityisesti terveys, jonkin verran järjestöosaaminen
- Kohderyhminä mm. sairastavat ja lasiperheet, mutta eivät esim. järjestön työntekijät – vain 4 tähän liittyvää koulutusta oli suunnattu heille
- Esimerkkikurssi: ”Vertaistukihenkilöiden verkkotapaamiset” – kurssilla käsiteltiin sekä vertaisryhmää yhteisönä ja osana yhdistystä mutta myös toimintakyvyn tukemista

Vaikuttaminen & tiedon välittäminen

- Jonkin verran päällekkäisyyttä. Muillakin järjestöillä on vaikuttamiskursseja, mutta osallisuuteen liittyvä vaikuttaminen on sote-järjestöjen aihe. Tässä on myös ns. linjan 2 osallisuus näkyvillä.
- Molemmissa koulutusta on suunnattu muita aiheita enemmän eri alojen asiantuntijoille, mutta myös vapaaehtoisille (esim. kokemustoimijat) – heille tästä koulutuksesta oli suunnattu 38 % (n = 59), muille 23 %
- Tiedon välittämiseen liittyvää koulutusta tarjolla myös sairastaville ja omaisille (esim. tiedon jakaminen hyte-alueiden kanssa)
- Esimerkkikurssi: ”Kokemusasiantuntijoiden jatkokoulutus”

Järjestöoppimisen jäävuori: Osallisuuteen ja sen edistämiseen oppiminen elinikäisen oppimisen kontekstissa

”Jäävuorimalli” on väitöskirjastani (Fields 2005). Liikutaan formaalista oppimisesta kohti satunnaisoppimista. Järjestöoppimisen vihreä kolmio on vähän erimallinen kuin elinikäisen oppimisen elämä laajemmin: formaali koulutus on järjestöissä vähemmän tärkeä.

- Järjestöissä arkioppimisesta (tekemällä) ja niiden mahdollistamasta satunnaisesta oppimisesta (esim. kampanjointi) jää paljon vesirajan alle näkymättömiin. Oletan tämän koskevan vahvasti osallisuutta. Käytäntöjä yhteiseen opiskeluun on, ovatko ne näkyviä? Tässä kohtaa korostuu osallisuuden ”linja 2”.

Havaintoja

- Koulutuksesta oli ehkä oletettua suurempi osa osallisuuden edistämistä: ammattimaistumisen paine vapaaehtoistoiminnassa.
 - Opintokerhotoiminnan poistuminen on muuttanut tätä
- Ristiriita osaamistarpeen ja koulutusten välillä erityisesti muualla kuin sote-järjestöissä: katse toimintakulttuuriin, jotta järjestön kyky osallistaa vahvistuu.
 - Tarvitseeko kaikentyyppisissä järjestöissä olla osallisuutta edistävää koulutusta? Osassa järjestöjä on selkeä tarve edistää osallisuutta ja osaamiseen liittyy puutteita, mutta se ei näy koulutuksissa.
- Järjestökoulutus on tärkeä osa vapaata sivistystyötä, koska se vahvistaa suoraan tai välillisesti esim. haastavassa tilanteessa elävien yksilöiden ja ryhmien osallisuutta, ainakin kurssikuvausten valossa. Tästä on yhteys varautumiseen ja huoltovarmuuteen.

Osallisuuden
osaajat järjestöissä

Opintokeskus **Sivis**

Euroopan unionin
osarahoittama

Lähteet 1(2)

Fields, M. (2024) katsovatko järjestöt nyt sisäänpäin? Järjestöjen osaamistarvekyselyn 2024 tuloksia. Helsinki: Opintokeskus Sivis. <https://www.opintokeskussivis.fi/materiaalit/jarjestojen-osaamistarvekysely-2024/> (viitattu 18.8.2025)

Fields, M. (2005) To Educate, Empower or Economise? Lifelong Learning in Civil Society Organisations. Turku: RUSE, TY.

Kiilakoski, T. & Gretschel, A. (2012). Muistiinpanoja demokratiaoppitunnista: Millainen on lasten ja nuorten kunta 2010-luvulla. Verkkojulkaisu 57. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto. <https://edition.fi/nuorisotutkimusseura/catalog/book/396> (Viitattu 18.8.2025).

Manninen, J. & Vuorikoski, K-M. (2023) Opintokeskukset kansalais- ja demokratiakasvattajina. Esitys vapaan sivistystyön päivillä 24.8.2023. <https://www.vapausjavastuu.fi/wp-content/uploads/2023/09/Vuorikoski-ja-Manninen-Final.pdf> (viitattu 18.8.2025)

Neuvonen, T. (2020). Nuorten osallisuus järjestön agendalla – hallintaa vai aitoa osallisuutta. Pro Gradu – tutkielma, sosiologian laitos, HY. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/323743/Neuvonen_Tanja_Tutkielma_Sosiologia_2020.pdf?sequence=2&isAllowed=y (Viitattu 18.8.2025).

Osallisuuden osaajat järjestöissä –hanke (2025) Osallisuuskäsitys. (ei julkaistu, saatavilla pyynnöstä)

Lähteet 2(2)

Sinisalo-Juha, E. & Tormulainen, A. (2021) Osallisuus. Teoksessa A. Tormulainen (toim.) Kompassi Osaamiskeskus Kentaurin matkaan. Käsitteitä ja suuntia nuorisoalan järjestöjen tutkimukseen, tilannekuvaan ja vaikuttavuuteen, s. 84-88 . Helsinki: Osaamiskeskus Kentauri. <https://www.humak.fi/julkaisut/kompassi-osaamiskeskus-kentaurin-matkaan/> (Viitattu 18.8.2025)

Takkinen, S. (2025) Osallisuutta ja vaikuttamista yhteistyöllä? : kehittämistyö Imatran alueen järjestökentän vahvistamiseksi asiakkaiden osallisuuden ja vaikuttamisen näkökulmasta. AMK-opinnäyte, HUMAK. <https://www.theseus.fi/handle/10024/885978> (viitattu 18.8.2025)

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL (2025). Osallisuuden osa-alueet ja osallisuuden edistämisen periaatteet. <https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-osa-alueet-ja-osallisuuden-edistamisen-periaatteet> (Viitattu 18.8.2025).

Van der Meer, T. W. G. Te Grotenhuis, M. & Scheepers, P. L. H. (2009). Three Types of Voluntary Associations in Comparative Perspective: The Importance of Studying Associational Involvement through a Typology of Associations in 21 European Countries. Journal of Civil Society 5(3): 227-241. <https://www.tomvandermeer.nl/wp-content/uploads/2021/06/34-Van-der-Meer-Grotenhuis-Scheepers-2010-1.pdf> (viitattu 18.8.2025)

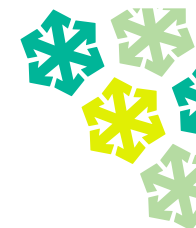
Osallisuuden
osaajat järjestöissä

Opintokeskus SIVIS

Euroopan unionin
osarahoittama

Seuraa meitä somessa ja verkossa

@OpintokeskusSivis

@Opintokeskussivis

sivis-study-centre

SivisNYT

@SivisNYT

OpintokeskusSivis.fi

Osallisuuden
osaajat järjestöissä

Opintokeskus **Sivis**

Euroopan unionin
osarahoittama

Kiitos!

Osallisuuden
osajat järjestöissä

Opintokeskus **Siviis**

Euroopan unionin
osarahoittama